

Nr 16

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. har för innevarande budgetår anvisats ett anslag av 3 300 000 kronor. Av detta belopp har 1 500 000 kronor ställts till lantbruksstyrelsens och 1 800 000 kronor till domänstyrelsens förfogande.

I årets statsverksproposition (IX ht p. 138, s. 307—315) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för ändamålet för budgetåret 1956/57 anvisa ett oförändrat belopp av 3 300 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) II: 80 av herr *Jacobson* i Vilhelmina, i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om översyn av bestämmelserna angående kronotorp, såvitt gäller avträdesersättning vid överföring till ny upplåtelseform; samt

2) II: 324 av herr *Lindström m. fl.*, i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. för budgetåret 1956/57 anvisas ett förslagsanslag av 3 800 000 kronor, varav 2 000 000 kronor skall ställas till lantbruksstyrelsens förfogande.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionerna, får utskottet hänvisa till dessa.

Över motionen II: 80 har inhämtats remissyttranden från lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen samt Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund.

Lantbruksstyrelsen och *domänstyrelsen* (skr. 16/8 och 27/8 1955) har hemställt, att anslaget för nästa budgetår skall upptagas med (2 000 000 + 1 800 000 =) 3 800 000 kronor. Den föreslagna ökningen av anslaget, 500 000 kronor, hänför sig helt till lantbruksstyrelsens verksamhet. Av det utav lantbruksstyrelsen äskade beloppet avses i runt tal 125 000 kronor till avträdesersättningar, flyttningsbidrag och därmed jämförliga utgifter. Domänstyrelsen har för samma ändamål beräknat 300 000 kronor.

Till stöd för sin framställning har *lantbruksstyrelsen* till en början anförts följande.

Vid behandlingen av förevarande anslag vid 1955 års riksdag hade jordbruksutskottet att taga ställning till motioner med hemställan om en snabbutredning på vad sätt den påbörjade upprustningen av de under lantbruks-

organisationens förvaltning stående lägenheter, som avses med anslaget, kunde påskyndas och fullföljas. I yttrande den 12 februari 1955 till jordbruksutskottet över motionerna lämnade styrelsen en redogörelse för den dittills bedrivna byggnadsverksamheten på ifrågavarande lägenheter samt förklarade sig beredd att efter ytterligare utredning framlägga förslag i ämnet i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1956/57 (JoU 1955: 9). Utskottet underströk angelägenheten av att främst av sociala motiv ytterligare påskynda upprustningen och uttalade, att utskottet räknade med att lantbruksstyrelsen skulle komma att framlägga förslag angående den för ändamålet erforderliga ökningen av anslaget. Vidare borde det enligt utskottet bl. a. övervägas, om en ökad decentralisering till lantbruksnämnderna av beslutanderätten i hithörande ärenden kunde genomföras i syfte att effektivisera verksamheten.

Lantbruksstyrelsen har därefter anmält, att styrelsen nu utfört den avsedda snabbutredningen, vilken i allt väsentligt bygger på från lantbruksnämnderna införskaffade uppgifter, samt att styrelsen berett turismens och friluftslivets organisationer tillfälle att framlägga sina synpunkter på frågan. Resultatet av snabbutredningen redovisar styrelsen på i huvudsak följande sätt.

Antalet lägenheter, varom här är fråga, deras fördelning på olika län och huvuddragen av deras disposition framgår av följande sammanställning av vissa från lantbruksnämnderna nu införskaffade uppgifter.

*Antal lägenheter enligt lantbruksnämndernas redovisning,
avseende läget den 1 juli 1955*

Lägenhetsgrupper	Jämtland	Västernorrland	Norr- botten	Summa
Norrländska fjällägenheter	27	27	8	62
Lägenheter som beräknas komma att bli norrländska fjällägenheter	65	4	4	73
Lägenheter som beräknas bestå i nuvarande upplåtelseform	13	83	92	188
Lägenheter som friköpts	2	—	2	4
Lägenheter som beräknas bli friköpta	5	1	—	6
Lägenheter som sammanlagts med annan	3	6	—	9
Lägenheter som beräknas bli sammanlagda med andra	20	4	2	26
Lägenheter som nedlagts	4	39	28	71
Lägenheter som beräknas bli nedlagda	15	9	18	42
Lägenheter vars framtida disposition ej kan anges	5	3	37	45
Summa	159	176	191	526

Av redovisade 526 lägenheter hade (4 + 9 + 71 =) 84 försvunnit genom friköp, sammanläggning och nedläggning, varjämte ytterligare (6 + 26 + 42 =) 74 beräknades av samma anledningar bortfalla i fortsättningen. De aktuella lägenheternas antal skulle sålunda uppgå till (526 — 84 — 74 =) 368. Häri ingår emellertid 45 lägenheter, vilkas framtida disposition lantbruksnämnderna icke ansett sig kunna ange och vilkas fortbestånd torde få anses delvis ovisst. Bortses jämväl från en del av dessa, skulle ungefärligen

350 lägenheter kvarstå såsom föremål för övervägande, huruvida och i vilken omfattning deras åbyggnader bör upprustas.

Den byggnadsverksamhet, som bedrivits med stöd av tidigare beviljade medel, hade intill den 1 juli 1955 fortskridit så långt, att 17 norrländska fjällägenheter helt färdigställts, och byggnadsarbeten pågick på ytterligare 38 sådana lägenheter. Kostnaderna för dessa (17 + 38 =) 55 lägenheter uppgår till cirka 2 700 000 kronor. Vidare har byggnadshjälp beviljats för istandsättande av byggnader på 120 andra lägenheter till ett belopp av cirka 1 300 000 kronor. På 75 av dessa var arbetena slutförda. Sammanlagt har alltså redan disponerats ett belopp av (2 700 000 + 1 300 000 =) cirka 4 000 000 kronor för byggnadsarbeten på (55 + 120 =) 175 lägenheter. Anmärkas bör dock, att detta icke betyder, att hela byggnadsbeståndet på dessa lägenheter blivit eller blir istandsatt utan att det i många fall kan gälla endast bostadsbyggnaden eller ladugården, varför endera byggnaden kan återstå att upprusta eller nybygga. Man kan följaktligen icke utgå från att nämnda 175 lägenheter blir helt upprustade med stöd av redan disponerade medel. En avsevärd del av den erforderliga upprustningen är emellertid utförd. Under de två första åren av den år 1951 framlagda femårsplanen för upprustningen har den enligt planen beräknade takten i stort sett kunnat hållas med hjälp av det till 1 500 000 kronor höjda anslaget. Under det senaste året har emellertid till följd av kostnadsökningar m. m. en viss eftersläpning inträtt.

En överblick av det totala medelsbehovet för en upprustning av alla återstående bristfälliga byggnader på det i det föregående till omkring 350 uppskattade antalet lägenheter, vilka efter den 1 juli 1955 kan komma i fråga, torde kunna erhållas genom de uppgifter från lantbruksnämnderna, som upptagits i följande sammanställning.

Totala medelsbehovet för byggnadsarbeten efter den 1 juli 1955

För upprustning ifrågakommande grupper av lägenheter	Jämtland		Västerbotten		Norrbotten		Summa	
	Antal	Kronor	Antal	Kronor	Antal	Kronor	Antal	Kronor
Norrländska fjällägenheter	5	203 000	24	204 000	—	—	29	407 000
Lägenheter som beräknas bli norrländska fjällägenheter	65	1 893 000	4	210 000	4	162 000	73	2 265 000
Andra lägenheter ...	7	203 000	83	2 075 000	75	2 000 000	165	4 278 000
Summa	77	2 299 000	111	2 489 000	79	2 162 000	267	6 950 000

Totala medelsbehovet för genomförande av den fortsatta upprustningen av hithörande lägenheter beräknas uppgå till cirka 7 000 000 kronor och omfatta byggnader på 267 lägenheter. Ehuru kostnaderna för skilda lägenheter varierar högst betydligt, beroende på dessas tillstånd, uppgår sålunda medelsbehovet per lägenhet till cirka 26 000 kronor i genomsnitt. Då kronan i regel tillskjuter 80 procent av byggnadskostnaderna för lägenhet, som ej överförs till norrländsk fjällägenhet, förutsätter medelsbehovet en kostnadsberäkning på över 30 000 kronor. I fråga om norrländsk fjällägenhet svarar kronan för hela iordningställandet. Styrelsen vill emellertid tillägga, att dessa uppgifter från lantbruksnämnderna givetvis är summariska och sålunda kan visa sig komma att undergå betydande förskjutningar i prak-

tiken. Såsom grundval för en överslagsberäkning torde de dock enligt styrelsens mening höra godtagas och anses ange den ungefärliga storleksordningen av medelsbehovet för ändamålet. Det bör emellertid uppmärksammas, att ifrågavarande kalkyl avser rena byggnadskostnader och sålunda icke jämväl övriga utgifter, som bestrides av medel från anslaget, såsom för avträdes- och flyttningssättningar, odlingshjälp, s. k. gemensamma anordningar samt skatter.

För att klarlägga tidsåtgången för upprustning av de byggnader, vilka nämnderna avsett med sina kostnadsberäkningar, har styrelsen införskaffat uppgifter om de uppskattade medelsbehoven för de tre närmaste budget-

För upprustning ifrågakommande grupper av lägenheter	1955/56		1956/57		1957/58		Summa	
	Antal	Kronor	Antal	Kronor	Antal	Kronor	Antal	Kronor
<i>Årliga medelsbehov i Jämtlands län</i>								
Norrländska fjäll- lägenheter	1	31 000	3	137 000	1	35 000	5	203 000
Lägenheter som be- räknas bli norr- ländska fjällägen- heter	16	437 000	20	727 000	29	729 000	65	1 893 000
Andra lägenheter . . .	1	8 000	2	54 000	4	141 000	7	203 000
Summa	18	476 000	25	918 000	34	905 000	77	2 299 000
<i>Årliga medelsbehov i Västerbottens län</i>								
Norrländska fjäll- lägenheter	16	106 000	8	98 000	—	—	24	204 000
Lägenheter som be- räknas bli norr- ländska fjällägen- heter	—	—	1	50 000	3	160 000	4	210 000
Andra lägenheter . . .	6	150 000	10	250 000	10	250 000	26	650 000
Summa	22	256 000	19	398 000	13	410 000	54	1 064 000
<i>Årliga medelsbehov i Norrbottens län</i>								
Norrländska fjäll- lägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—
Lägenheter som be- räknas bli norr- ländska fjällägen- heter	1	12 000	—	—	—	—	1	12 000
Andra lägenheter . . .	15	300 000	15	300 000	15	300 000	45	900 000
Summa	16	312 000	15	300 000	15	300 000	46	912 000
<i>Sammanlagda årliga medelsbehoven i de tre länen</i>								
Norrländska fjäll- lägenheter	17	137 000	11	235 000	1	35 000	29	407 000
Lägenheter som be- räknas bli norr- ländska fjällägen- heter	17	449 000	21	777 000	32	889 000	70	2 115 000
Andra lägenheter . . .	22	458 000	27	604 000	29	691 000	78	1 753 000
Summa	56	1 044 000	59	1 616 000	62	1 615 000	177	4 275 000

åren, varvid nämnderna uppmanats räkna med det maximum av verksamhet, som kan bedrivas med oförändrad personal och tillgängliga resurser i övrigt. Nämndernas beräkningar i förevarande hänseende framgår av vidstående uppställningar.

Med tillgänglig personalstab anser sig lantbruksnämnderna under innevarande och nästföljande två budgetår kunna disponera ett sammanlagt belopp av cirka 4 300 000 kronor, varigenom 177 lägenheter skulle kunna iståndsättas. För Jämtlands län innebär detta, att upprustningen därmed skulle vara genomförd. Inom Västerbottens och Norrbottens län skulle vid utgången av budgetåret 1957/58 återstå (267 — 177 =) 90 lägenheter med bristfälliga åbyggnader, vars upprustning beräknats kosta (7 000 000 — 4 300 000 =) 2 700 000 kronor. Därav kommer på Västerbottens län (111 — 54 =) 57 lägenheter och (2 489 000 — 1 064 000 =) 1 425 000 kronor samt på Norrbottens län (79 — 46 =) 33 lägenheter och (2 162 000 — 912 000 =) 1 250 000 kronor. Då man med hänsyn till personaltillgången räknat med att kunna disponera inom Västerbottens län högst cirka 400 000 kronor och inom Norrbottens län högst cirka 300 000 kronor per budgetår, skulle verksamheten i dessa båda län icke kunna slutföras förrän inom ytterligare drygt tre år respektive ungefär fyra år efter den 1 juli 1958. Med hänsyn till personalresurserna har i Jämtlands län räknats med en ungefär fördubblad medelsåtgång, under det att i de båda andra länen nuvarande anslag befunnits till fyllest.

Lantbruksstyrelsen har vidare anfört, att den tidigare understrukit angelägenheten av att upprustningen av ifrågavarande bosättningar på i regel avlägsna platser och under i övrigt ogynnsamma förhållanden kan slutföras inom rimlig tid, så att lägenhetsinnehavarna får möjlighet att komma bättre till rätta med förhållandena och kan förväntas stanna kvar såsom utposter inom dessa merendels ytterst glest bebodda landsdelar. Den nuvarande takten, med vilken verksamheten skulle draga ut sex å sju år, finner styrelsen icke vara tillfredsställande. Skyndsamma åtgärder bör enligt styrelsens mening vidtagas för en utökning av den årliga byggnadsverksamheten på lägenheterna. I första hand förutsätter styrelsen därvid höjd medelsanvisning men även en förstärkning av de arbetskrafter, som handhar verksamheten, anser styrelsen vara nödvändig. En avvägning bör därvid ske mellan önskvärd tidsbegränsning och påräkneliga resurser. I anslutning till jordbruksutskottets uttalade förväntan om ett påskyndande av verksamheten, å ena sidan, samt med hänsyn till det ekonomiska läget och dess krav på återhållsamhet med statsutgifterna, å andra sidan, har styrelsen stannat för att förorda en årlig medelsanvisning, som gör det möjligt att slutföra upprustningen i alla tre länen inom fyra år räknat från och med den 1 juli 1955.

I fråga om den del av anslaget, som utgöres av kostnader för avträdesersättningar, flyttningsbidrag m. m., har lantbruksstyrelsen införskaffat uppgifter från lantbruksnämnderna för budgetåret 1956/57. Inkomster och utgifter i denna verksamhet har av styrelsen redovisats på i huvudsak följande sätt.

För bestridande under budgetåret 1956/57 av andra utgifter för verksamheten än de, som avser rena byggnadskostnader, kan medelsbehovet sålunda beräknas till i runt tal 125 000 kronor. Med utgångspunkt från sagda

	Jämt- land kronor	Väster- botten kronor	Norr- botten kronor	Summa kronor
<i>Utgifter</i>				
Avträdesersättningar	18 000	50 000	—	68 000
Flyttningsbidrag	2 000	8 000	—	10 000
Odlingshjälp	—	—	—	—
S. k. gemensamma anordningar för vattenförsörjning	12 000	—	3 000	15 000
» elektrifiering	20 000	—	8 000	28 000
» vägar och broar	10 000	—	—	10 000
» avverkning och sågning	—	20 000	—	20 000
Skatter	8 000	6 000	5 000	19 000
	Summa 70 000	84 000	16 000	170 000
<i>Inkomster</i>				
Arrendeavgifter	10 000	7 000	15 000	32 000
Brandriskpremier	4 000	2 000	300	6 300
Annat (försålda byggnader, ved, m. m.)	1 000	3 000	10 000	14 000
	Summa 15 000	12 000	25 300	52 300
Behov av anslagsmedel (utgifter — in- komster)	55 000	72 000	¹ + 9 300	117 700

belopp torde man enligt styrelsen kunna uppskatta det sammanlagda medelsbehovet för ifrågavarande utgifter under en fyraårsperiod för byggnadsverksamheten till cirka 500 000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har därefter anfört, att det vid anslagsprövningen för fyraårsperioden 1955/56—1958/59 efter de beräkningar, som nu framlagts, föreligger ett medelsbehov av tillhoppa (7 000 000 + 500 000 =) 7 500 000 kronor. Enär för innevarande budgetår anvisats 1 500 000 kronor, finner styrelsen det lämpligt, att återstående erforderliga medel om 6 000 000 kronor fördelas med lika belopp på efterföljande tre budgetår. I enlighet med det program och den kostnadsram, som framlagts för att påskynda verksamheten på området, bör sålunda för budgetåret 1956/57 ett belopp av 2 000 000 kronor ställas till lantbruksstyrelsens förfogande, innebärande en ökning av 500 000 kronor jämfört med budgetåret 1955/56.

I fråga om den för den planerade byggnadsverksamheten erforderliga personalen vid lantbruksnämnderna har lantbruksstyrelsen framhållit, att det icke är möjligt för nämnderna att med oförändrade personella resurser öka takten i verksamheten. Redan inom nuvarande kostnadsram har verksamheten endast med stora svårigheter kunnat fullföljas. Den forcering, som nu föreslås, förutsätter enligt styrelsen med nödvändighet, att ytterligare personal ställes till förfogande. Styrelsen finner det därför ofrånkomligt, att medel anvisas för sammanlagt två till tre befattningshavare med uppgift att biträda lantbruksnämnderna i de berörda länen med handläggning av ärenden rörande den med anslaget avsedda verksamheten, samt föreslår, att i

¹ Inkomsterna överstiger utgifterna.

samband med anslagsanvisningen för budgetåret 1956/57 medgivande lämnas styrelsen att från anslaget disponera erforderliga medel för bestridande av merkostnaderna för byggnadspersonal för ledning och tillsyn av verksamheten. Eftersom nästkommande byggnadssäsong tager sin början före ingången av budgetåret 1956/57, bör enligt styrelsen medgivandet gälla även anställningstid, som kan ifrågakomma före den 1 juli 1956. De föreslagna befattningshavarna bör enligt styrelsen få åtnjuta arvode motsvarande lön enligt 21 löneklassen ävensom samtliga de sociala och övriga förmåner — inklusive traktamente och resekostnadsersättning — som enligt statens allmänna avlöningsreglemente följer med anställning som extra tjänsteman tillhörande avdragsgrupp 3.

Till stöd för sin framställning i nu förevarande avseende har lantbruksstyrelsen anfört bl. a. följande.

F. n. finnes icke särskild personal avdelad hos nämnderna, utan verksamheten har hittills uteslutande måst bedrivas med biträde av byggnadskonsulenter och byggnadskontrollanter, vilka befattningshavare dock närmast är avsedda för andra med den inre rationaliseringen sammanhängande arbetsuppgifter. Lantbruksorganisationen förfogar nu över 26 byggnadskonsulenter, d. v. s. en avsedd för varje nämnd, samt tre byggnadskontrollanter, vilka tjänstgör i Norrbottens, Västerbottens respektive Jämtlands län. Verksamheten avseende ekonomibyggnader å mindre jordbruk är i dessa län så omfattande och trängande, att den disponibla personalen är pressad redan av detta arbete. I Västerbottens län, som nu redovisar den största verksamheten, har styrelsen funnit sig nödsakad att för denna löpande verksamhet sedan två år placera ytterligare en byggnadskonsulent, vilket möjliggjorts genom att en byggnadskonsulent tills vidare får bestrida verksamheten vid två lantbruksnämnder i södra Sverige. Byggnadspersonalen i de tre län, som förvaltar nu ifrågavarande lägenheter, har sålunda icke alltid i önskvärd utsträckning kunnat disponeras till att på de olika arbetsplatserna öva den tillsyn och kontroll av arbetena, som vid dessa spridda och avlägsna platser är av särskild vikt. Det är nämligen ofta svårt att få kunniga och erfarna entreprenörer att för rimliga kostnader åtaga sig byggnadsarbetena på dessa lägenheter. Med hänsyn till lägenheternas isolerade och utsatta läge i trakter med hårt klimat är det i hög grad angeläget, att byggnadsarbetet utföres på ett fullgott sätt särskilt i avseende å värmeisolation, ventilation etc. Det skulle enligt styrelsens mening vara oförsvarligt att låta byggnadsarbetena utföras utan att kontrollera, att resultatet blir tillfredsställande på längre sikt. En viktig synpunkt är också, att byggnadskostnaderna kan hållas nere, då en fackman med praktisk inriktning kan disponeras för organisation och tillsyn. Sålunda har bl. a. lantbruksnämnden i Jämtlands län goda erfarenheter av samtidig materialanskaffning m. m. för ett flertal lägenheter och därmed sammanhängande samordning av transporter m. m.

Styrelsen anser sålunda, att nämnderna under genomförandet av det nu ifrågavarande upprustningsprogrammet bör ha praktiskt verk samma byggfackmän till sitt förfogande för ledning av den byggnadsverksamhet, som bedrivs i nämndernas egen regi, och för praktisk handledning och tillsyn av den byggnation, som utföres genom entreprenörer eller av lägenhetsinnehavare. Kostnaderna för denna personal bör, då här är fråga om en kortvarig anordning, enligt styrelsens mening bestridas av medel från anslaget för verksamheten.

I två till jordbruksdepartementet den 12 november 1955 inkomna skrivelser har lantbruksstyrelsen dels avgivit förslag till ändring av kungörelsen den 20 juni 1947 (nr 267) angående upplåtelse av norrländska fjälllägenheter, m. m., samt kungörelsen den 2 juni 1950 (nr 339) med vissa bestämmelser rörande äldre kronolägenheter ävensom till andra åtgärder, dels ock inkommit med redogörelse för vissa av turismens och friluftslivets organisationer lämnade synpunkter på hithörande lägenheters betydelse för organisationernas verksamhet.

Remissförfarandet rörande framställningarna har icke avslutats å sådan tid, att förslagen kunnat upptagas till behandling i statsverkspropositionen.

Domänstyrelsen har erinrat om att i statförslaget för budgetåret 1954/55 redogörelse lämnades för resultatet av den utredning, som styrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställt angående åtgärder för lösning av byggnadsfrågorna inom ifrågavarande verksamhet. Domänstyrelsen har hänvisat till denna redogörelse, vilken återgivits i IX ht 1954 s. 263.

Till stöd för sitt anslagsäskande har domänstyrelsen vidare anfört.

Vid beräkningen av det äskade beloppet å 1 800 000 kronor har domänstyrelsen utgått från en saneringstid i fråga om byggnaderna av tio år, räknat från och med budgetåret 1954/55, samt med hänsyn härtill upptagit 1 200 000 kronor för byggnadshjälp och utlämnat virke. I övrigt har domänstyrelsen beräknat 90 000 kronor till bidrag till jord- och betesförbättring, 70 000 kronor till bidrag till vattenförsörjning, 50 000 kronor till vissa övriga bidrag, 30 000 kronor till kostnader för diken och vägar, 20 000 kronor till byggnadsakkunnig hjälp, 40 000 kronor till skatter samt 300 000 kronor till avträdesersättningar, flyttningsbidrag och bidrag vid inlösen av kronolägenheter.

Departementschefen har anfört följande.

»Lantbruksstyrelsen har med stöd av omfattande utredningar förordat, bland annat, en årlig medelsanvisning till förevarande ändamål av 2 000 000 kronor från och med budgetåret 1956/57. Den sålunda föreslagna ökningen av medelsanvisningen — 500 000 kronor per år — skulle enligt lantbruksstyrelsens beräkningar göra det möjligt att slutföra upprustningen av samtliga de under lantbruksorganisationens förvaltning stående lägenheter, som avses med anslaget, inom fyra år räknat från och med den 1 juli 1955. Med nuvarande anslag och takt i upprustningen skulle enligt styrelsen upprustningen i Västerbottens och Norrbottens län draga ytterligare drygt tre år respektive ungefär fyra år. Med hänsyn bland annat till den återhållsamhet beträffande statsutgifterna, som bör iakttagas, är jag icke beredd att framlägga något förslag i denna fråga. Vid sådant förhållande och på grund av att de utav styrelsen framlagda förslagen i övrigt berörande ifrågavarande lägenheter ännu är föremål för remissförfarande, kan jag icke heller upptaga dessa till behandling. Mot domänstyrelsens anslagsberäkning för nästa budgetår har jag icke något att erinra. Medelsanvisningen torde sålunda böra ske med oförändrade belopp av 1 500 000 kronor till lantbruksstyrelsen och 1 800 000 kronor till domänstyrelsen. I likhet med vad nu gäller torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att sedermera fastställa ram för verksamheten ävensom att vid behov medge höjning av denna.»

I sitt den 3 mars 1956 dagtecknade remissyttrande över motionen II: 80 har *lantbruksstyrelsen* föreslagit, att motionen icke måtte föranleda annan åtgärd än möjligen en omredigering av 32 § i kungörelsen 1943: 532 angående upplåtelse av kronotorp. Till stöd härför har styrelsen anfört följande.

Motionären har föreslagit, att vid omföring av äldre kronolägenhet till kronotorp enligt 1943 års kungörelse (nr 532) angående upplåtelse av kronotorp avträdes syn alltid hållas och avträdesersättning utbetalas till innehavaren.

Gällande bestämmelser återfinnes i 32 § nämnda kungörelse, som har följande lydelse:

Har kronotorpare, innan bestämmelserna i denna kungörelse blivit tillämpliga å honom, själv utfört eller bekostat förbättringar å kronotorpet och blir på grund av de sålunda utförda förbättringarna kronans kostnader för iordningställande av byggnader på kronotorpet lägre än eljest skulle ha varit fallet, äger domänstyrelsen medgiva kronotorparen skälig nedsättning av årsavgiften för kronotorpet.

I den mån kronotorpare icke, när torpet avträdes, får anses ha blivit genom dylik nedsättning av årsavgiften eller på annat sätt gottgjord för värdet av förbättringar å torpet, som han utfört eller bekostat innan bestämmelserna i denna kungörelse blivit tillämpliga å honom, må domänstyrelsen vid avträdet lämna honom skälig ersättning för förbättringarna i fråga.

Sagda bestämmelser innebär, att innehavare av äldre kronolägenhet vid övergång till 1943 års upplåtelseform kan få tillgodoräkna sig förbättringar på lägenheten genom nedsättning av årsavgiften samt vid avträdet senare tilldelas ersättning för vad han icke anses ha blivit gottgjord genom nedsättningen.

Vad angår frågan om i vilken form innehavare av äldre kronolägenhet bör få tillgodoräkna sig förbättringar, som här avses, torde nuvarande regler icke kunna sägas missgynna den som övergår till 1943 års kungörelse. En föreskrift om att engångsersättning på sätt motionären föreslagit skall vara obligatorisk såsom en slags avträdesersättning vid övergången, finner styrelsen knappast vara till fördel för kronotorparen; snarare kan befarias, att en sådan ändring stundom skulle kunna lända vederbörande mera till skada än nytta. Som regel torde nämligen kronotorparen vara bäst betjänt av nedsatt årsavgift. Fördelen av engångsersättning torde begränsa sig till de få fall, då värdet av förbättringarna kan beräknas uppgå till så stort belopp, att arrendetiden förväntas bli alltför kortvarig för att nedsättningen skall kunna utnyttjas tillräckligt länge. I sådant fall gives emellertid redan nu möjlighet till justering i efterhand, d. v. s. genom särskild ersättning vid avträdet. Enligt styrelsens mening förefaller det vara fördelaktigast för kronotorparen att ha möjlighet till såväl avgifts- nedsättning som avträdesersättning.

Ur kronans synpunkt torde det principiellt sakna intresse, i vilken form ersättning utgår för ifrågavarande förbättringar på lägenheten. I valet mellan kombination av nedsatt årsavgift och eventuell ersättning vid avträdet, å ena sidan, samt obligatorisk avträdesersättning redan vid övergången enligt motionärens förslag, å andra sidan, är dock styrelsen av den uppfattningen, att den förra formen för ersättning får anses vara att föredraga ur båda parternas synpunkter. Det kan exempelvis tänkas att sedan engångsersättningen väl blivit förbrukad — kanske hastigare och mindre nyttobringande än vederbörande tänkt sig — krav framdeles kommer att ställas på att få nedsättning av arrendeavgiften, som då kan tyckas vara betungande.

Praktiska skäl torde sålunda tala mot den av motionären ifrågasatta begränsningen till engångsersättning. Emellertid kan det måhända — för att vinna en hållpunkt för beräkning av såväl årsavgiften som eventuell ersättning vid avträdet — vara lämpligt att redan från början, d. v. s. vid övergången till 1943 års kungörelse, fastställa det förbättringsvärde, som arrendatorn må tillgodoräkna sig i ena eller andra formen.

Ehuru styrelsen här tagit avstånd från motionärens förslag om att engångsersättning till kronotorparen för av honom vidtagna och bekostade förbättringar på lägenheten skall vara obligatorisk, har styrelsen likväl icke velat ställa sig avvisande till att det möjligen skulle kunna finnas anledning att tillmötesgå de i motionen framförda synpunkterna så till vida att möjlighet bör öppnas att — vid sidan av nuvarande ordning såsom den regelmässiga — lämna kronotorpen engångsersättning i sådant undantagsfall, då särskilda skäl därtill finnes föreligga. Denna ersättning bör då icke benämnas avträdesersättning, vilket ju vedertaget är något annat och skulle vara missvisande, utan förslagsvis övergångsersättning, förbättringsersättning, engångsersättning eller helt kort ersättning.

I vilket fall som helst torde domänstyrelsens prövning av nedsatt årsavgift eller annan ersättning vid tillämpning av 1943 års kungörelse på äldre lägenheter förutsätta att syn hållits. Motionärens förslag att syn skall vara obligatorisk torde därför knappast få anses av behovet påkallat. Det torde dock icke finnas anledning motsätta sig att uttrycklig föreskrift därom meddelas.

I sammanhanget påpekas, att liknande spörsmål föreligger inom lantbruksstyrelsens verksamhetsområde, exempelvis vid omföring av vissa äldre kronolägenheter till norrländska fjällägenheter enligt 1947 års kungörelse (nr 267) angående upplåtelse av norrländska fjällägenheter. Där förekommer icke engångsersättning, utan arrendatorn tillgodoses på så sätt, att vid årsavgiftens fastställande hänsyn även skall tagas till de kostnader, som kronan haft och har att vidkännas för lägenhetens iordningställande, d. v. s. ju mera arrendatorn redan kostat på i och för lägenhetens förbättrande, dess mindre kostnader får kronan och dess lägre blir årsavgiften. I denna verksamhet har icke försports någon olägenhet med gällande ordning.

Domänstyrelsen har i sitt den 29 februari 1956 avgivna remissyttrande över motionen II: 80 framhållit, att hitintills inemot ettusen lägenheter omförts till kronotorp /43 och att endast ett knappt hundratal ytterligare kan komma i fråga att omföras. Med hänsyn härtill anser styrelsen uteslutet att nu införa nya former för ersättning vid övergången till ny upplåtelseform. Motionärens förslag i detta avseende, vilket styrelsen icke kan biträda, skulle oskäligt gynna den mindre grupp lägenhetshavare, som hädanefter kan komma att övergå. Domänstyrelsen har vidare erinrat om att 1948 års kronolägenhetsutredning i sitt betänkande den 14 oktober 1949 anförde bl. a. följande beträffande avträdesersättning till innehavare av kronotorp /43.

»Vidare får vi i detta sammanhang hänvisa till att 32 § i 1943 års kungörelse innehåller vissa övergångsbestämmelser med tanke på sådana fall då kronotorpare, innan kungörelsen blivit tillämplig å honom, själv utfört eller bekostat förbättringar på kronotorpet. Blir på grund av sådana utförda förbättringar kronans kostnader för iordningställande av byggnader på kronotorpet lägre än eljest skulle ha varit fallet, eller har han avstått från att uttaga statsbidrag till uppförande av byggnader, vartill han varit berättigad, äger domänstyrelsen medgiva kronotorparen skäligen nedsättning av årsavgiften för

kronotorpet. Denna bestämmelse tillämpas särskilt i sådana fall, då byggnaderna på en kronolägenhet förbättrats på lägenhetshavarens bekostnad. Emellertid kan det inträffa, att kronotorparen avträder sin lägenhet före utgången av den tid, för vilken dylik nedsättning medgivits, och att han sålunda ej hunnit bli gottgjord för de förbättringar, som han tidigare bekostat. Motsvarande kan gälla om en kronotorpare utfört odlingsåtgärder, vilka visserligen icke föranlett beviljande av nedsättning av årsavgiften under viss tid, men till vilka likväl hänsyn tagits vid avgiftens bestämmande. Sedan respektive lägenhetshavare övergått till 1943 års bestämmelser och nytt kontrakt avslutats mellan honom och domänverket — avträdessyn har ej ansetts böra hållas vid sådan överföring — kan hans rätt att vid senare avträde av lägenheten erhålla ersättning för tidigare förbättringar anses ha förfallit. Det kan emellertid te sig som skäligt, att trots detta någon gottgörelse utgår i sådana fall som här åsyftats. Enligt vår mening bör därför 32 § kompletteras med en bestämmelse om att kronotorpare, som avträder lägenhet innan han genom åtnjutande av nedsättning i årsavgiften eller eljest kan anses gottgjord för värdet på tidigare förbättringar, skall kunna erhålla skälig ersättning härför av domänstyrelsen.»

Kronolägenhetsutredningens förslag, vilket tillstyrktes av såväl departementschefen som jordbruksutskottet, resulterade efter riksdagens beslut i den komplettering av 32 § i kronotorpskungörelsen, som framgår av kungörelsen den 2 juni 1950 (nr 336). Av förarbetena torde alltså enligt domänstyrelsen få anses framgå, att tillämpningen av sagda bestämmelser överensstämmer med innebörden i författningen.

Domänstyrelsen har vidare upplyst, att frågan även på senare tid varit föremål för behandling i 1948 års kronolägenhetsutredning. Denna har sålunda i skrivelse till domänstyrelsen den 21 juli 1955 yttrat bl. a. följande.

Vad härefter angår kronotorpare- och kolonistförbundets önskemål, att avträdesersättning skall kunna erhållas vid övergång från en upplåtelseform till en annan, har denna fråga redan diskuterats i tidigare sammanhang. Detta önskemål är i gällande kronotorpskungörelse icke tillgodosett i vidare mån än att i 32 § andra stycket, efter förslag av kronolägenhetsutredningen, upptagits följande bestämmelse: I den mån kronotorpare icke, när torp avträdes, får anses ha blivit genom nedsättning av årsavgiften eller på annat sätt gottgjord för värdet av förbättringar å torpet, som han utfört eller bekostat innan 1943 års bestämmelser blivit tillämpliga på honom, må domänstyrelsen vid avträdet lämna honom skälig ersättning för förbättringarna i fråga.

Utredningen är icke beredd att uttala sig för att avträdesersättning skall erhållas vid övergång till ny upplåtelseform. Emellertid har utredningen bibragts den uppfattningen att den ersättning, som utgår enligt nyssnämnda 32 § andra stycket, ej alltid ger skälig gottgörelse för vad en lägenhetshavare, innan överföring skett till annan upplåtelseform, i form av arbete, penningar och omtanke — kanske såsom ett livsverk — nedlagt på lägenheten utan att under sin nyttjandetid ha fått skörda motsvarande fördelar härav. En orsak härtill torde kunna ligga i att, sedan kronotorpet förbättrats genom domänverkets försorg — exempelvis i fråga om byggnadsbeståndet — det ganska snart är svårt att konstatera, vilka prestationer som tidigare utförts av lägenhetshavaren. Med hänsyn härtill bör, såsom också sker, besiktning verkställas i samband med att en lägenhet överföres till ny upplåtelseform. Vidare kan skäl tala för att när lägenhet, som sålunda överförts, seder-

mera avträdes, ersättningen enligt 32 § andra stycket beräknas med viss hänsyn tagen till den avträdesersättning som skulle ha utgått, om lägenheten dessförinnan icke överförts till ny upplåtelseform. Härvid torde det också finnas anledning att iakttaga försiktighet vid bedömandet av hur mycket lägenhetshavaren efter överföringen kunnat tillgodogöra sig av dylika förbättringar, i vilket hänseende utredningen är tveksam om nuvarande schematiska avskrivningsförfarande alltid leder till skäliga resultat.

Domänstyrelsen har slutligen anfört, att den av kronolägenhetsutredningen berörda frågan om utbetalande av ersättning för arbeten av ifrågavarande art vid det tillfälle, då innehavare av kronotorp /43 lämnar arrendet, är föremål för övervägande inom styrelsen.

Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund, som i sitt den 26 februari 1956 dagtecknade remissyttrande tillstyrkt motionen II:80, har till en början hänvisat till ett av förbundet den 2 februari 1956 avgivet yttrande över en av lantbruksstyrelsen hos Kungl. Maj:t gjord framställning angående vissa ändringar i bestämmelserna rörande fjällägenheter m. m. Vidare har förbundet framhållit bl. a., att förbundet betraktat den väckta motionen, antingen den bifalles eller ej, endast som en detalj i ett större sammanhang. Enligt förbundet hjälper det sålunda icke att det bestämmas, att kronotorparen eller arrendatorn skall ha ersättning enligt de i motionen anförda lagrummen eller på annat sätt, när författningen härom göres skälighetsberoende, varigenom det mer eller mindre godtyckligt kan bestämmas, om arrendatorn skall få någon ersättning eller ej.

Förbundet har såsom exempel redogjort för två fall, ett från Dorotea revir och ett från Råneå revir, i vilka fall båda kronotorparna enligt förbundet av obetänksamhet ej fått sig tillerkänd ersättning för nedlagda kostnader och utfört arbete å respektive kronotorp. Härom har förbundet anfört följande.

I Doroteafallet hade synförrättning begärts redan den 24 juli 1950, men överjägmästaren meddelade att enligt gällande bestämmelser kunde någon syn icke äga rum, när äldre lägenhet överfördes till kronotorp /43. Detta är riktigt, ty det har icke bestämts så i lagen. Därmed fick kronotorparen låta sig nöja, ehuru han icke uppgav hoppet om att vid avträdet av kronotorpet erhålla syn och ersättning. Han begärde emellertid senare, att hans fosterson skulle få övertaga kronotorpet mot att den äldre förbehöll sig bostad å det samma. Något sådant förbehåll kunde givetvis icke godkännas, men däremot avfordrades fostersonen ett skriftligt medgivande om att han icke hade något att erinra mot att den äldre kvarbodde å kronotorpet. Nu skedde utvecklingen med berömvärd snabbhet så att, när kronotorparen för andra gången begärde synförrättning och ersättning för nedlagt arbete å kronotorpet, fick han som svar meddelande om att kronotorpet viss dag överförts på fostersonen genom överjägmästarens försorg så att det ej behövdes någon syn. Följaktligen skulle ej heller någon ersättning lämnas. Att båda sedermera gemensamt gjort framställning om att den äldre skulle ha ersättning ledde heller icke till något resultat.

I Råneåfallet omfördes lägenheten till kronotorp från den 14 mars 1945. Senare samma år brann ladugården ned och synes därefter ej ha återuppförts. Bostadshuset renoverades 1949 och kronotorpet nedlades från den 14 mars 1951. Nedlägningsärendet har icke varit på remiss hos lantbruks-

nämnden i Luleå. Bostadshuset uppläts därefter till kronotorparen som hyreslägenhet mot en hyra av 500 kronor per år utan arbetsplikt. Kronotorparen förband sig att avstå från alla krav på ersättning, varvid han handlade i tron på att han ingenting kunde få. Nu däremot vet han att eftersom kronotorpet både avträdades till kronan och nedlades, så skulle han, om syn verkställdes enligt 3 och 4 §§ i kungörelsen 1950: 339, ha haft såväl avträdesersättning som flyttbidrag. I stället för att göra så, som hade varit riktigt, upprättades ett avtal som enligt bestämmelserna i 14 § stred mot 3 § och därmed också mot bestämmelsen i 15 § sista stycket. Ärendet kommer att av förbundet närmare utredas men såvitt hittills kunnat bedömas så har det ansetts mer »skäligt», att kronan skulle få den ersättning som annars kronotorparen skulle haft enligt lag.

Förbundet, som framhållit att vid en kommande översyn av författningarna rörande kronotorp m. fl. översynen måste gälla samtliga de i förbundets yttrande över lantbruksstyrelsens framställning framförda synpunkterna, har slutligen anfört i huvudsak följande.

Eftersom några ytterligare kronotorpsupplåtelser knappast torde vara avsedda att äga rum förmodar förbundet, att motionären avsett att det skall bestämmas om ersättning för kronotorp som redan är upplåtna. Därest så är fallet, skulle det bli fråga om en retroaktiv ersättningsbestämmelse, vars verkningar i många fall skulle vara svåra att överblicka. Om exempelvis ett kronotorp uppläts 1946, så har nu en tredjedel av det värde torpet hade vid omföringen »uppåtits» med 1/30 årligen, vartill kommer återkrävandet av de gamla statsbidragen. Vem skall då, när avträdesersättning bestämmas, betala det tioåriga experimentet, staten eller kronotorparen? Det ligger enligt förbundet nära till hands att tro, att en lagbestämmelse härom kommer att följa de gamla nerslitna hjulspåren och således bli lika skälighetsberoende som de övriga. Emellertid torde det vara lättare att vid en avträdessyn nu kunna konstatera, vilket värde lägenheten hade före omföringen till kronotorp och för vilket värde kronotorparen skall ersättas, än om syn sker vid arrendetidens slut eller om ytterligare tjugo år.

Sedan verkningarna av kronotorpsbestämmelserna under senare delen av 1940-talet började bli kända har förbundet alltid hävdad, att årsavgiften skall utgå med fullt belopp, och förbättringar, som torparen gjort, ej tillgodogöras denne genom nedsättning av årsavgiften med 1/30 årligen. Med tiden »äts» nämligen de värden torparen nedlagt i hus och jord upp fullständigt, så att han icke har något kvar av dessa besparingar, när han avträder. Felet ligger däri att det icke vid tillträdet av kronotorpet blev fastslaget vad den gamla lägenheten var värd, varvid omräkning skulle ha skett till nuvarande penningvärde. Därefter skulle detta värde kontant utbetalats till kronotorparen. Räntan på detta kontantbelopp hade sedan i många fall räckt till att betala den högre årsavgiften. I stället för kontantutbetalning kunde kanske beloppet ha insatts på spärkonto i riksbanken eller på annat sätt hållits räntebärande och tillgängligt för kronotorparen, när denne avträder eller annan anledning avträdde kronotorpet. På så sätt hade rättvisa vederfarits kronotorparen, varvid staten ändå i det längsta fått använda pengarna för sina syften. Staten hade sannolikt stått skadeslös eller tjänat på affären, om kronotorparnas vinstintresse beaktats.

Men den hittills tillämpade metoden brukar ge resultat genom att kronotorparna, särskilt de yngre, nu lämnar sina 50 000 kronors lägenheter, varefter dessa står öde. Den bästa arbetskraften söker sig andra utkomstmöjligheter, nämligen till sådana där man icke är bunden av arbete i jord-

bruket på kvällarna, sedan det ordinarie dagsverket fullgjorts. De äldre fortsätter kanske ännu någon tid både dagsverket och odlingsarbetet, men odlarglädjen finnes icke längre.

Det lät hårt, när domänverkets chef för ett år sedan offentligt förklarade, att varje kronotorp kostade kronan 29 kronor per dag. Bland åhörarna var det bara kronotorparna som visste, att de själva genom sin insats proportionellt reducerar beloppet väsentligt. Enbart genom att skriva åt sig värdet av kronotorparnas odlingsarbete kommer man upp till omkring 12 miljoner kronor, d. v. s. lika med det belopp man avsett skall utgå till 3 000 fasta skogsarbetare i egnahem med 4 000 kronor per egnahem. Vad som torparna i allmänhet dessutom nedlagt i hus och övriga anordningar låter sig icke beräknas, förrän avträdessyn verkställts på samtliga lägenheter.

När det enligt kungörelsen 1950: 339 bestämdes, att åtminstone de äldre kronolägenheterna skulle få ersättning, när lägenheten avträdde till kronan, tycktes även utsiktarna ljusna för kronotorparen, i synnerhet när det även till kungörelsen 1943: 532 fogades ett tillägg, som syntes innebära, att han sedermera skulle få ersättning ifall detta befanns skäligt. Malört i bågaren var emellertid bestämmelsen om att de statliga bidragen skulle avräknas. Man visste egentligen icke, vilka dessa statsbidrag var och hur de skulle komma att påverka avträdesersättningen. Det hade blivit nya innehavare på lägenheterna och ingen av dessa kunde tänka sig, att han skulle vid avträdet betala igen de bidrag, som hans företrädare eller dennes företrädare hade i kristillägg 1918.

Av skadan blir man vis, heter det, så nu vet kronotorparen detta, eller han borde veta det. I de fall han icke vet vad som förestår honom, så går det som Dorotea- och Råneåfallen utvisar, d. v. s. han blir snabbare av med sparkapitalet än de övriga.

Motionen och de av förbundet sålunda på olika sätt framförda synpunkterna bör föranleda statsmakterna att allvarligt ompröva alla med bebyggelsen på kronoparkerna sammanhängande frågor, så att ingen därefter med fog kan påstå att staten, i ett i övrigt ganska väl ordnat samhälle, utsätter en liten grupp människor för diskriminering och ren utslagning.

Utskottet. Vid behandling av motsvarande anslagspunkt i förra årets statsverksproposition hade utskottet att taga ställning till en motionsvis framförd hemställan om en snabbutredning på vad sätt den påbörjade upprustningen av de under lantbruksorganisationens förvaltning stående lägenheterna, som avses med anslaget, kunde påskyndas och fullföljas. I sitt av 1955 års riksdag godkända utlåtande nr 9 framhöll utskottet, att det i princip delade motionärernas synpunkter beträffande angelägenheten av att ifrågavarande upprustning bedrevs i snabbare takt än vad dittills varit fallet. Då emellertid lantbruksstyrelsen i sitt remissyttrande över motionerna förklarar sig beredd att företaga den ytterligare utredning, som erfordrades för ställningstagande till problemet, och att framlägga förslag till åtgärder i samband med avgivandet av sina anslagsäskanden för budgetåret 1956/57, utgick utskottet från att motionernas syfte därigenom kunde förväntas bli tillgodosett.

Såsom framgår av det föregående har lantbruksstyrelsen numera utfört en utredning, vilken i allt väsentligt bygger på från lantbruksnämnderna införskaffade uppgifter. Resultatet av utredningen har styrelsen redovisat i sin anslagsframställning för nästa budgetår, vari yrkats en årlig medelsan-

visning till förevarande ändamål av 2 000 000 kronor från och med sistnämnda budgetår. Sedermera har lantbruksstyrelsen inkommit till jordbruksdepartementet dels med förslag till ändring av kungörelsen 1947: 267 angående upplåtelse av norrländska fjällägenheter m. m. samt av kungörelsen 1950: 339 med vissa bestämmelser rörande äldre kronolägenheter även som till andra åtgärder, dels ock med redogörelse för vissa av turismens och friluftslivets organisationer lämnade synpunkter på hithörande lägenheters betydelse för organisationernas verksamhet. Departementschefen har med hänsyn bl. a. till den återhållsamhet beträffande statsutgifterna, som bör iakttagas, icke varit beredd att framlägga något förslag om ökning av anslaget. Vidare har departementschefen — på grund av att de utav styrelsen framlagda förslagen i övrigt berörande ifrågakommande lägenheter ännu var föremål för remissförfarande — icke heller kunnat upptaga dessa till behandling. I motionen II: 324 har yrkats, att medelsanvisningen för ändamålet i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag skall ökas med 500 000 kronor till 2 000 000 kronor.

På grund av tillgängliga redogörelser har utskottet för sin del kommit till den uppfattningen, att frågan om den framtida dispositionen av vissa grupper av de berörda lägenheterna bör tagas under förnyat övervägande, innan ställning togs till spörsmålet om vidare upprustning av lägenheterna. Av en i utlåtandet å s. 2 intagen tabell framgår, att lantbruksnämnden i Jämtlands län planerat, att lägenheterna med endast några få undantag skall omföras till norrländska fjällägenheter, medan lantbruksnämnderna i Västerbottens och Norrbottens län förordat sådan omföring allenast i enskilda fall. Som motivering för lantbruksnämndernas ställningstagande har framhållits, att frågan rörande omföring till norrländska fjällägenheter bör ses mot bakgrunden av de olika förhållandena i nyssnämnda län. I Västerbottens och Norrbottens län ligger det övervägande antalet lägenheter i skogsbygderna, varför omföring mera sällan anses kunna ifrågakomma. Arrendelägenheterna i Jämtlands län består huvudsakligen av förutvarande s. k. renbeteshemman, av vilka ett stort antal är utspritt i fjällbygderna. En del lägenheter i sistnämnda län, framför allt i Härjedalen, ligger emellertid samlade i byar, bland vilka kan nämnas sådana stora bosättningscentra som Bruksvallarna, Ljusnedal och Högvålen. Enligt utskottets förmenande bör en fortsatt omföring i första hand ske i de egentliga fjällregionerna. För de utanför fjällregionerna belägna lägenheterna bör däremot undersökas, huruvida icke andra upplåtelseformer är att föredraga. Det synes utskottet sålunda kunna vara lämpligt, att de lägenheter, vilkas innehavare huvudsakligen arbetar på kronans skogar, överföres till domänverkets förvaltning. Enligt vad utskottet inhämtat behandlas denna fråga f. n. av lantbruksstyrelsen i samråd med domänstyrelsen. Lantbruksstyrelsen har också påvisat, att en del lägenheter lämpligen borde försäljas. Även utskottet anser det angeläget, att spörsmålet om försäljning av vissa lägenheter upplades till allvarligt övervägande. Därvid hör i första hand lägenheter i nyssnämnda byar i Härjedalen komma i fråga, men försäljning bör

överbågas även betråffande andra lågenheter, framfår allt sådana, som på grund av sitt låge inom eller i närheten av bebyggda orter knappast har någon funktion att fylla som fjållågenheter. Enligt vad som upplysts har försåljningar hittills icke kunnat genomfåras annat ån i enstaka fall, någøt som våsentligen torde ha berott på de erinringar, som från lappvåsendets sida framfåres mot dylika försåljningar. Vidare synes vid en eventuell avstyckning i samband med försåljning av en del relativt stora lågenheter i ifrågavarande byar uppkomma spårsmålet om skogstilldelning och föreligga svårigheter att tillgodose behovet av skog. Lågenhetsinnehavarna torde också ofta tveka inför kostnaderna i samband med frikåp. Villkoren hårfår torde med hånlyn hårtill bora få sådan utformning, att innehavarna efter frikåp kan beråknas vara i stånd att sätta byggnaderna i tillfredsstållande skick. Utskøttet förutsåtter, att vid den åversyn, som utskøttet förordat i det fåregående, olika utvågar pråvas får att låsa nyssnåmnda och andra oppkommande problem under nådigt hånlynstagande till åvriga beråttigade intressen.

Med hånlyn till vad utskøttet sålunda framhållit bitråder utskøttet, med avstyrkande av bifall till motionen II: 324, Kungl. Maj:ts medelsberåkning får nåsta budgetår. Det torde alltså får åndamålet bora anvisas ett ofåråndrat belopp av 3 300 000 kronor, varav 1 500 000 kronor till lantbruksstyrelsens och 1 800 000 kronor till domånstyrelsens verksamhet.

Enligt gållande beståmmelser kan innehavare av åldre kronolågenhet vid omfåring av sådan lågenhet till kronotorp enligt 1943 års kungårelse (nr 532) få tillgodoråknas sig fårbåttningar på lågenheten genom nedsåttning av årsavgiften samt vid avtrådet tilldelas ersåttning får vad han icke anses ha blivit gottgjord genom nedsåttningen. I motionen II: 80 har framhållits, att vid åvergång till 1943 års upplåtelseform alltid avtrådessyn bår hållas och avtrådesersåttning utbetalas till innehavaren. I ånslutning hårtill har hemstållts om åversyn av ifrågavarande beståmmelser. Med ånledning hårav får utskøttet erinra om att 1948 års kronolågenhetsutredning genom skrivelse den 21 juli 1955 fåst domånstyrelsens oppmårksamhet bl. a. på det i motionen berårda spårsmålet. Såsom framgår av domånstyrelsens yttrande i årendet år frågan f. n. fåremål får åvervågender inom styrelsen. Utskøttet fårutsåtter, att det fårslag, vartill åvervågenderna kan giva ånledning, kommer att i sinom tid understållas Kungl. Maj:ts pråvning. Vid nu ångivna fårhållande finner utskøttet den i motionen framstållda begåran om åversyn icke bora fårånleda någon riksdagens åtgård.

Under åberopande av det ånfårda hemståller utskøttet,

- 1) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts framstållning samt med avslag å motionen II: 324, till *Odlings- och byggnadshjålp åt innehavare av vissa kronolågenheter m. m.* får budgetåret 1956/57 anvisa ett fårslagsånslag av 3 300 000 kronor;

2) att motionen II: 80 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 april 1956

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammare: herrar Tjällgren, Anderberg, Lage Svedberg, Hansson, Eskilsson, Mossberger, Franzén*, Kristiansson, Uno Olofsson* och Gunnar Berg*; samt

från andra kammaren: herrar Johnsson i Kastanjegården, Jacobson i Vilhelmina, Hæggbloom*, Antby, Jonsson i Strömsund, Sköld, Lindström, Svensson i Vä, Jönsson i Gärds Köpinge och Johansson i Öckerö*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Tjällgren, Franzén, Jonsson* i Strömsund och *Lindström*, vilka ansett att

dels utskottets utlåtande från och med det stycke, som på s. 15 börjar med orden »På grund», till och med det stycke, som på s. 16 slutar med orden »domänstyrelsens verksamhet», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Sedan lantbruksorganisationen år 1947 övertog ansvaret för dessa lägenheter har ungefär hälften av de 350 lägenheter, som beräknas under överskådlig framtid bli bebodda, mer eller mindre fullständigt upprustats. Vid innevarande budgetårs utgång beräknas alltså alltjämt återstå att upprusta 175 lägenheter.

Det har vid frågans tidigare behandling i riksdagen rått enighet om att denna bebyggelse är oundgängligen nödvändig för såväl lappväsendet som domänverket och framför allt för den alltmer expanderande turismen och den därtill knutna fjällräddningstjänsten. Då det därtill är klart bevisat, att rent tvångsmässiga metoder kom till användning vid kronans förvärv av dessa fastigheter, framstår väl statens ansvar — både ekonomiskt och moraliskt — för en snabb upprustning klart för alla.

Den efter 1955 års riksdagsbeslut på denna punkt av lantbruksstyrelsen företagna utredningen visar, att lantbruksnämnderna i de berörda länen utan ökning av den planerande och kontrollerande personalen under de två

närmaste budgetåren har ett medelsbehov för berörda ändamål av i genomsnitt något mer än 2,1 miljoner kronor. Då det därtill i dessa bygder under den årstid byggnadsverksamhet kan bedrivas förefinnes en viss dold arbetslöshet, synes det utskottet vara en klok åtgärd att i enlighet med lantbruksstyrelsens äskanden och motionärernas framställning öka medelsanvisningen för lantbruksstyrelsens vidkommande till 2 000 000 kronor.

Även om lantbruksnämnderna intill sista öret av därför disponibla medel fullföljer denna upprustning, har de fått uppbära mycket klander för den dåliga takt, som detta upprustningsarbete visar. Det måste vara en samhällets hederssak att se till att saneringen av detta vårt sannolikt mest eftersatta bostadsbestånd icke bromsas upp på grund av bristande medelstillgång. Ett tidsenligt bostadsbestånd är en förutsättning för att människorna stannar kvar och även framgent skänker liv åt dessa bygder.»

dels ock utskottets hemställan under 1) bort ha följande lydelse:

»1) att riksdagen må, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionen II: 324, till *Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.* för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 3 800 000 kronor;»